

Sufletul fotografiei de teatru

Am un sertar mare și a-dinc, pe care nu mai reușesc să-l închid de tixit ce e cu programe de teatru. Uneori caut ceva, în acea dezordine familiară, și întârzii răsfoind unul sau altul dintre ele, cu aceeași voluptate cu care zăbovim, rătăcind de la un volum la altul, atunci când avem pretextul de a face ordine în bibliotecă. Programele — cele mai multe și mai bune dintre ele — conțin fotografii: portrete ale actorilor, scene din spectacole. Unele sînt de-a dreptul extraordinare. Există un portret al Ienei Predescu, în Moartea lui Danton, care poate sta alături de capodoperele picturii: sufletul rolului e prins în el, amar, exaltat și plin de dispreț. Există o Gina Patrichi, furibundă și tragică, în D-ale carnavalului, care pare a fișni din pagină. Radu Beligan are niște „capete” nemaipomenite, modificîndu-și infimitezimal expresia, fără artificii de grimă, mereu altul în Rinocerii, în Seful sectorului suflete, în Opinia publică, în Cine se teme de Virginia Woolf? în Transplantarea inimii necunoscute. O imagine cu Irina

Petrescu, Ion Caramitru și Virgil Ogășanu fixează pentru totdeauna strălucirea jucăuș-meditativă a spectacolului Leonce și Lena. De curînd, înainte de a-și lua locul printre celelalte, programul de la Cu cărțile pe față a stat cîteva zile, deschis, pe masa de lucru; aveam senzația că privirea neagră, disperată, fascinantă a Olgăi Tudorache mă urmărește prin cameră.

Asemenea fotografii au suflet, sînt opere de artă. Totuși, de cele mai multe ori, programele nici măcar nu menționează numele autorilor lor. Doar așa, în ierarhia neoficială a culiselor, se știe că cei mai talentați dintre talentații fotografi de teatru se numesc Clara Spitzer, Sandu Mendrea, Ion Miclea, N. Șvaico, Edmund Höfer. Și actorii, chiar dacă se prefac că-i deranjează agitația fotografiatului, se bucură în secret cînd îi zăresc circulînd prin fața rampei pe acești mari artiști ai imaginii. Acolo, pe fișia de celuloid din cutiuța neagră, e singurul loc unde-și pot regăsi zbuciumul și împlinirea propriei lor creații.

Intr-adevăr, singurul. Cel puțin deocamdată, cîtă vreme nu există o veritabilă activitate de documentare teatrală, cit nu s-a reușit înregistrarea pe film măcar a montărilor-eveniment, fotografia reprezintă unica șansă de fixare a spectacolului în memoria colectivă. Dar ca, fotografia, are parte de același destin de efemeridă. Să fie o fatalitate? Mă gîndesc ce ecou ar putea avea azi, printre oamenii de teatru, dar și printre spectatori, atît de atașati Actorului, inițiativa alcătuirii (în mod special, sau utilizînd bogata arhivă de programe) a unor albume selective: pe teatre, ori pe stagiumi, ori ca o antologie de mari spectacole, ori dedicate carierei unor mari actori... E loc pentru multe idei, și mai ales pentru gesturi concrete, atît din partea editurilor, cît și — de ce nu — din partea A.T.M.

Tot în nemaipomenitul meu sertar, se mai află și un fel de caiet-program, mai voluminos, scos de Teatrul „Bulandra” cu prilejul turneului său în Anglia, Belgia, Olanda etc., care sugerează cam ce vreau să spun. Cuprinde

38 de imagini superbe din istoria acestui anasamblu, începînd cu aceea, antologică, reprezentînd-o pe însăși doamna Bulandra în Pădurea de Ostrovski; apoi, pe Sonia Cluceru în Oamenii de azi, pe Ștefan Ciubotărașu, pe Jules Cazaban, Sint fotografiu din Tache, Ianke și Cădîr, din Cum vă place, din Sfînta

Ioana, din Passacaglia, din Domnul Biedermann și incendiarii, din Opera de trei parale, din Livada cu vișini, din Nu sînt turnul Eiffel, din Nepotul lui Rameau etc. etc. Unde altundeva mai sînt de găsit atîtea la un loc, și ce n-ar da spectatorii să-și poată procura, în loaiere, ast-

fel de culegeri? Iată doar o mică, palidă, modestă mostră de ceea ce s-ar putea face pentru a ține în viață, cît de cît, sufletul fotografiei de teatru — dacă, oricum, nu depinde de noi să-i asigurăm nemurirea.

I. P.

NOTE

S-a anunțat continuarea ediției critice naționale a operelor lui M. Eminescu. Rivna benedictină a lui Perpessicius, dusă peste margi-nile devotamentului, a dat culturii noastre cele șase inegalate tomuri ale liricii antu-me și postume, cu aparatul de variante și comentarii. Un eminent colectiv format din Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Marin Bucur continuă seria, proba-bil sub titlul generic „Perpessicius”, spre a da și istoriei literare un tezaur simi-lar colecției Hurmuzaki la care au lucrat cele mai lu-minate minți ale istoriogra-fiei politice, sub girul citorului. Așadar, tomul al VII-lea va însuma activita-tea teatrală — fragmente drama-tice, cronici, traduceri etc. pentru prima dată tipărită unitar. Poate după această restituire integrală exegezele vor stăruii asupra vastelor proiecte eminesciene de dra-me în versuri, căutînd sub-stanța lor romantică nu nu-mai pentru o încadrare lo-cală, ci chiar europeană. Emini-escu în dramaturgia roman-

tică — iată un subiect fasci-nant.

Tot despre Emini-escu. Sînt ri-sipite prin pu-blicații greu accesibile (bună-oară buletinul „Mihai Emini-escu”) contribuțiile docu-mentare ale unor harnici eminescologi la precizarea le-găturilor poetului cu teatrul. În special Bogdan-Duică, Lecca Morariu, D. Murărașu, Th. Bălan și Perpessicius au comunicat date prețioase care pot întregi sumarul unui vo-lum consistent și edificator pentru rolul teatrului în for-marea personalității emines-ciene. Multe dintre comuni-cări sînt veritabile secțiuni de istorie teatrală, despuieri de arhive revelatoare. Pribegile genialului poet cu actorii, po-pasul la Teatrul Național, chiar scrisul vor apărea după lectura unui asemenea volum drept semne sigure ale unei alese vocații de om de tea-tru.

O specie dramatică vîtregită: feeria. Știm, e riscant să amîntim virtuțile feeriei, fără să nu primim replica

ironiei din partea practican-ților de gimnastică suedeză în repertoriul clasic. Dar fe-eria n-are nimic desuet și, fără glumă, e mai dificilă scenic decît piesele lui A. Mil-ler. În majoritate versificate, ele prilejuiesc un examen ac-toricesc greu, căci rostirea versului amplu, mișcarea în costum arhaic, lupta cu spa-da sînt puncte moarte în evoluția tinerelor cadre. Apoi teatralitatea feeriilor este cu-ceritoare, iar poezia atinge uneori accente sublime. Avem o producție bogată, cu tradi-ție și mari succese actoricești. Înșir-te mărgărite de V. Ești-miu, Rodia de aur, Fata din dafin, Tinerete fără bătrînețe de Adrian Maniu și colabo-ratorii, Trandafirii roșii de Zaharia Bîrsan etc. pot figura cu cînte în repertorii pen-tru încîntarea profană și ar-tistică a tuturor, căci toți pu-tem deveni copii la teatru spre lauda unei purități de-finitorii.

Ionuț Niculescu